מנורת המאור — רפואת התורה

גדולה תורה, שהיא חיים ורפואה ללומדיה בעולם הזה ובעולם הבא, שנא' (משלי ד, כב) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא. ואומר רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך. א"ר שמואל בר נחמני, דברי תורה נמשלו בזין, מה הזין הזה מקיים את בעליו במלחמה, כך דברי תורה מקיימין למי שהוא עמל בהן כל צרכו. ומנין שנמשלו דברי תורה לזין, שנא' (תהלים קמט, ו) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. דגרסינן בפ"ק דמסכת ע"ז מכריז ר' אלכסנדראי, מאן בעי חיי. אתו כולי עלמא גביה. אמר להם, מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו. שמא יאמר אדם, הואיל ונצרתי לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה אלך ואגרה בשינה, ת"ל סור מרע ועשה טוב, ואין טוב אלא תורה, שנא' (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. וגרסי' במ' עירובין בפ' כיצד מעברין, א"ר יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לויה יעסוק בתורה, שנא' (משלי א, ט) כי לוית חן הם לראשך. חש בגרונו יעסוק בתורה, שנא' (משלי א, ט) וענקים לגרגרותיך. חש במעיו יעסוק בתורה, שנא' (משלי ג, ח) רפאות תהי לשרך. חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנא' (משלי ד, כב) ולכל בשרו מרפא. וגרסי' בפ' קמא דמסכת תעניות תניא ר' בנאה אומר, כל העוסק בתורה לשמה, נעשית לו סם חיים, שנא' (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, וכל העוסק בתורה שלא לשמה, נעשית לו סם המות, שנא' (דברים לב, ב) יערוף כמטר לקחי, ואין עריפה אלא הריגה. שנא' (דברים כא, ד) וערפו שם את העגלה. וגרסי' במכילתא מה ת"ל כי אני ה' רופאך. אמ' לו הב"ה למשה, אמור להם לישראל, דברי תורה שנתתי לכם חיים הם לכם, רפואה הם לכם, שנא' (משלי ד, כב) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא. וגרסי' במדרש תלים האזינה עמי תורתי וגו' אפתחה במשל פי. לא כרת הב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל התורה, שלא תשכח מפיהם. וכן הוא אומר ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, תורה שנתן להם הב"ה סם של חיים היא. וכן הוא אומר כי לא תשכח מפי זרעו, שלא יאמר אדם אין המזמורות תורה, אלא תורה הם, ואף הנביאים תורה, וכן אסף אומר, הואיל והמזמורות תורה, האזינה עמי תורתי. ולא המזמורות בלבד, אלא אף החידות והמשלים של תורה תורה הם, וכן הוא אומר אפתחה במשל פי אביעה חידות מני קדם.

וגרסי' במדרש תנחומא ר' אלעזר המודעי אומר, אם שמוע תשמע, יכול רשות, ת"ל תשמע לקול ה' אלהיך, אלו עשרת הדברות האמורות בעשרת קולות, והישר בעיניו תעשה, אלו ההגדות, והאזנת למצותיו, אלו המצות, ושמרת כל חוקיו, אלו העריות. כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ואם שמתי קודם שעשיתם דברי תורה, אני ה' רופאך, לאחר שעשיתם דברי תורה. אמ' הב"ה לישראל, דברי תורה שנתתי לכם הם מרפאים אתכם, שנא' (משלי ג, ח) רפאות תהי לשרך.

וגרסי' במדבר סיני רבה שוקיו עמודי שש, זו תורה, שנא' (משלי ג, ח) ושקוי לעצמותיך. וגרסי' במ' ברכות בפרק אין עומדין, א"ר חייא בר אבא, כל המאריך בתפלתו ומעיין בה, סופו בא לידי כאב לב, שנא' (משלי יג, יב) תוחלת ממושכת מחלה לב. מאי תקנתיה, יעסוק בדברי תורה, שנא' (משלי יג, יב) ועץ חיים תאוה באה. ומנא לן דעץ חיים היא התורה, שנא' (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה.

וגרסי' בבראשית רבה זבולן לחוף ימים ישכון. קדם זבולון ליששכר. והלא יששכר גדול מזבולן, שכן הוא מייחס יששכר זבולן ונפתלי. אלא שהיה יששכר עוסק בתורה, וזבולן עוסק בפרקמטיא, ובא ומאכילו, לפי' קדמו הכתו', שנא' (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, למחזיקים לומדיה. וגרסי' בויקרא רבה עץ חיים היא וגו', למי שמחזיק ידי לומדי התורה ומסייען מממונו, כשמעון אחי עזריה, על שהיה עזריה יוצא בפרקמטיא, ובא ונותן לתוך פיו של שמעון, נקרא על שמו, והיו אומרים לו שמעון אחי עזריה. וגרסי' בפסיקתא מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא. ר' תנחומא פתר קרא ברווק שהוא שרוי במדינה ונותן דמי סופרים ומשניים, אמ' הב"ה, עלי לשלם לו גמולו וליתן שכר טוב. א"ר הונא, אם נתקל אדם בעבירה, מלאכי חבלה שוטנין אותו, שנא' (איוב לג, כב) ותקרב לשחת נפשו וחייתו לממיתים. מה יעשה, יעסוק בתורה והוא יחיה. אם יודע לקרות יקרא, לשנות שונה. ואם אינו יודע לקרות ולא לשנות, יחזיק בלומדי התורה, והיא חייו, שנא' (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה. שאם לא היה בן תורה יחזיק בסופר ובמשנה, שהם לומדים תורה, והוא זוכה לחיות. אבל היה בן תורה, ילמוד ויחיה. אם היה רגיל ללמוד פרק אחד ילמוד שני פרקים, ואם לא היה רגיל ללמוד כלל ילמוד דף אחד, ואם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא שנים, ויזכה לחיים, דתנן מרבה תורה מרבה חיים. ואם אינו יודע לקרות, מה יעשה ויזכה לחיות, יעשה פרנס על הצבור וגבאי של צדקה והוא חי, שנא' (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה. אלו נאמר לעמלים בה לא היתה תקומה, אלא למחזיקים בה, למחזיקים ידי לומדיה. כיוצא בדבר, ארור האיש אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וגו', אלו נאמר אשר לא ילמד לא היתה תקומה, אלא אשר לא יקים, אשר לא יקים ידי לומדיה, שנא' (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה. ועוד גרסי' במדרש תנחומא ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ. אין עץ אלא תורה. [ויראהו] אין כתי', אלא ויורהו ה'. א"ר שמעון בן יוחאי, דבר הורהו מן התורה, שכתו' בה עץ חיים. עסק אדם בלשונו בתורה זכה לחיים, שנא' (משלי טו, ד) מרפא לשון עץ חיים. א"ר חנינא דצפרין, שלש תיבות עשה בצלאל את הארון, שתים של זהב ואחת של עץ, ששיקע של עץ בין השתים של זהב, ללמדך שהעץ נחמד מזהב, לפי שנא' (משלי ג, יח) בשביל התורה עץ חיים למחזיקים בה. ושמתם בארון, לוחות ושברי לוחות מונחים בארון. אע"פ שאתה רואה בני תורה שהם עניים, הוי נוהג בהם כבוד, בשביל התורה שבתוכן. והארון, אע"פ שהוא של עץ, הוי נותן בו כבוד, בשביל התורה שבתוכו, שהיא עץ חיים.